

Den tyske kemisten Fritz Haber.

FOTO: AP

Författaren Lena Einhorn.

FOTO: AGNETA ÅKESSON

Lena Einhorns nya bok en stark Augustpriskandidat

Lena Einhorn är aktuell med en dokumentärroman om nobelpristagaren Fritz Haber. DD:s recensent Yvonne Gröning har låtit sig imponeras och tror att Lena Einhorn kommer att få Augustpriset i år.

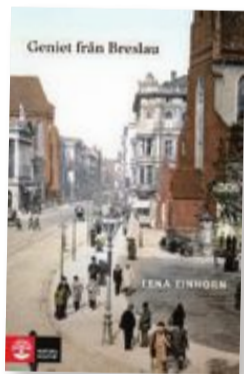
LITTERATUR Lena Einhorns senaste bok "Geniet från Breslau" är en mångbottnad historia, den kan läsas ur olika vinklar, hon skriver en berättelse som är upprörande, sorglig, feministisk, historisk – helt enkelt storslagen. Hennes dokumentärroman om nobelpristagaren Fritz Haber tippar jag blir årets Augustpristagare.

Lena Einhorns böcker är alltid djupt berörande, jag tänker på den som hon skrev om sin mor, "Ninas resa" (2005), den blev också film. Hennes mor Nina var en av de sista som lämnade Warszawas getto. För den boken och filmen belönades Lena Einhorn med två Guldbaggar och ett Augustpris.

Hon har skrivit böcker om Siri von Essen, och om Greta Garbo, Blekingegatan 32. Hennes kvinnoporträtt är oförglömliga, djupa, känsliga. 2006 skrev hon en mycket omdiskuterad bok "Vad hände på vägen till Damaskus", i den drev hon en kontroversiell tes om att Paulus och Jesus var samma person.

Lena Einhorn skriver alltid väldigt enkelt och mycket allvarligt. Hon är inte bara författare utan också filmare och regissör, det märks på det sätt som hon bygger sina böcker, tråden är rak – utvidgningarna många – hennes litterära bilder är tydliga och tar sig direkt in i läsaren. Det är spännande, intressant och lärorikt.

Så är också hennes bok "Geniet från Breslau", den handlar om Nobelpristagaren Fritz Haber (1868–1934) som drömde om att

RECENSION

Geniet från Breslau
av Lena Einhorn
Utgiven av Natur & Kultur

När han slutligen nådde målet, upptäckten av klorgasen, så kan man fråga sig, var det verkligen värt all möda och allt lidande som det förde med sig inte bara för honom själv utan för hela mänskligheten?

bli den störste vetenskapsmannen i världen, för att ta sig fram konverterade han från judendomen till kristendomen men måste ändå vandra en lång och snårig väg till sitt mål innan han fick Nobelpriset. När han slutligen nådde målet, upptäckten av klorgasen, så kan man fråga sig, var det verkligen värt all möda och allt lidande som det förde med sig inte bara för honom själv utan för hela mänskligheten?

Lena Einhorn är väl förankrad i de personer och den tid hon skildrar i Geniet från Breslau, det är lysande och angeläget. Hon låter kvinnorna få sin rättmätiga plats och hon tvekar inte att ta ställning. Hon skriver fiktion om historiska personer, gör dem levande och angelägna med frågor som är högst relevanta i dag.

Fritz Haber och Clara Immerwahr (1870–1915) möttes i mycket unga år, men sedan gick deras vägar åt skilda håll. Hennes uppfostran var helt inriktad på att hon skulle gifta sig, hennes undervisning var mycket begränsad, hennes framtid var utstakad. Clara var trots allt bara en flicka. Men Clara Immerwahr hade egna tankar, eget uppror, egna vägar hon ville spåra.

Clara mötte en lärarinna som såg henne och som gav henne en bok Samtal om kemi. I vilka den vetenskapens egenskaper är lättbegripligt förklarade ... Författaren hette Jane Marcet och hon skrev om kemi för kvinnor.

För Clara tändes ett ljus och ett hopp.

Men kvinnosynen i Tyskland på den tiden var om möjligt ännu mörkare än den vi hade i Sverige, Clara hade mycket att kämpa emot.

"Vad kallar man en kvinna som har förlorat 95 procent av sitt förstånd? Frånskild."

"Vad är kärlek? Villfarelsen att en kvinna är annorlunda än alla andra kvinnor."

"Långt hår kort förstånd."

Men 1898 blev Clara Immerwahr, tjuogoåttårig kemistuderande från Breslau, den första kvinnan i Tyskland att genomföra och klara Verbandsexamen – en utomordentligt krävande predoktoral prövning, instiftad för att sälla bort ej lämpliga doktorskandidater inom läroämnet kemi."

Till sist kunde hon också disputerat, hon försvarade sin avhandling med säkerhet, styrka och glans. Hennes doktorsarbete handlade om benämning av svårlösta salters löslighet. Professor Kaufmann dekanus för filosofiska fakulteten vid Breslaus universitet sa i slutfasen av sitt tal till henne:

"Jag hoppas och önskar emellertid att detta inte leder till en ny era, en där kvinnorna strömmar in till universiteten som doktorer, utan snarare att dom än mer än tidigare fullgör sin vackraste och heligaste plikt, i familjens sköte."

Hon sprängde många gränser, men det fanns få akademiska vägar att gå.

Så möttes de igen Clara Immerwahr och Fritz Haber, han är förälskad, driver på att de ska gifta sig. Hon är tveksam, gång på gång säger hon att hon inte passar att vara gift. Han försäkrar henne att ingenting ska förändras, hon ska få fortsätta studera, arbeta. Men så blev det givetvis inte. När barnet kom, sonen Hermann, blev hon lika fast i hem och hushåll som alla andra kvinnor. Han gick alltmer upp i sitt arbete. Hon blev alltmer utanför.

Lena Einhorn skriver så det går inte att släppa boken, den är som en psykologisk thriller, jag fasar

för slutet men måste läsa!

För den som är historiskt intresserad så skildrar också Lena Einhorn i sin dokumentärroman den turbulenta tiden med brännande politiska skeenden före första världskriget. Den tid då drömmarna var så stora och löftesrika men som slutade så ödesdigert i världskrig och med dess lidande och fasor i skyttegravar och på slagfält.

Första världskriget är ett krig det inte talas särskilt mycket om till skillnad från andra världskriget som både glorifieras och fördöms i en ousinlig ström av böcker och filmer. Första världskriget var lika grymt, kanske ännu grymmare, det som pågick i skyttegravarnas helvete kan inte med ord beskrivas.

Fritz Haber gör sin upptäckt. Klorgasen. Han hyllas och äras. Han rider på framgångens vingar och låter sin kärlek till Tyskland vinna över humanismen. Klorgasen blir ett vapen som gör helvetet för soldaterna i skyttegravarna än värre. Våren 1915 hölls en stor segerfest hemma hos Fritz Haber och Clara, han och andra höga tyska militärer firade att den första dödliga insatsen av giftgas hade varit framgångsrik, den hade ägt rum vid andra slaget vid Ypern den 22 april 1915.

Clara som är pacifist, hade tidigare öppet kritiserat sin man och hans forskningsarbete, nu stod hon inte ut längre. Hon orkade inte mer ta del av hans forskning, orkade inte höra om krigets alla fasor. Hon stod inte ut längre att leva med honom.

Hon övergav sin son. Hermann. Morgonen efter segerfesten tog Clara sin mans tjänstevapen och gick ut i trädgården och sköt sig.

Fritz Haber fick Nobelpriset i kemi 1918.

Yvonne Gröning